

2. Гуменюк Л.Й., Бреус А.О. Соціально-психологічна адаптація вимушених переселенців в Україні. *Науковий вісник ЛДУВС*. 2017. № 2. С. 108-122.
3. Ларионова Л.И. Проблема ресурсного підходу в психолого-педагогічній літературі. *Психологія. Історико-критическіе обзори и сoвременные исследования*. 2017. Т. 6. № 6А. С. 50-58.
4. Леонова І.М. Теоретичний аналіз проблеми соціально-психологічної адаптації вимушених переселенців в Україні. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. №4(29). С. 94-100.
5. Погуляйло Т.О. Ресурсний підхід у дослідженні адаптації внутрішньо переселених осіб у приймаючих громадах України. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. Випуск 1(49). 2021. С. 44-50.
6. Berry IW. *Immigration, Acculturation and Adaptation*. Ontario. 1996. 321 p.
Furnham A., Bochner S. *Culture Shock: Psychological reactions to unfamiliar environments*. L.&N.Y. 1994. 240 p.

УДК 159

Каменюк Т. Д.

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
лабораторії психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами,
Український науково-методичний центр практичної психології і
соціальної роботи*

Жук Т. В.

*кандидат психологічних наук, провідний науковий співробітник
лабораторії психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами
Український науково-методичний центр практичної психології і
соціальної роботи*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ЩОДО ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ СІМЕЙ

Важливим, на сьогодні, є чітке розуміння проблеми у відсутності системної психологічної підтримки дітей з інтелектуальними порушеннями з внутрішньо переміщених сімей. Організація допомоги дітям цієї категорії стала новим викликом для фахівців-психологіву місцях їхнього нового проживання. Психологічна підтримка внутрішньо переміщених сімей, останнім часом, отримує все ширший прикладний попит в межах усунення психологічних наслідків, викликаних подіями триваючої війни росії в Україні.

Під час військових конфліктів однією з найуразливіших та беззахисних категорій цивільного населення є діти та підлітки. На їхніх очах відбуваються страшні події, і більшість з дітей перебуває у стресі. Більшість з них не можуть прийняти нову реальність, у яку вони потрапили, найбільше це стосується дітей з інтелектуальними порушеннями. Вони відчують значні труднощі при контакті з новими дорослими та однолітками, переживають стрес від зміни форми спілкування зі своїми педагогами, складно прийняти нові умови проживання. Діти з порушеннями інтелектуального розвитку є особливо вразливими до цих страшних подій. Вони здригаються від вибухів, не розуміють нове переміщення у безпечне місце (укриття, бомбосховище), опиняються в ступорі або виявляють істерики під час сирен повітряної тривоги, відчують постійний страх, розгубленість, тривогу та мають інші негативні психічні прояви. Всі ці фактори негативно впливають на рівень психологічного благополуччя дітей.

В силу того, що діти з порушеннями інтелектуального розвитку мають обмежені можливості пізнавальної діяльності, не можуть швидко та правильно реагувати та обробляти інформацію з навколишнього середовища, важливим є застосування необхідної підтримки та допомоги таким дітям під час війни, враховуючи максимально їхні інтелектуальні можливості з метою мінімізувати у них наслідки психологічної травми.

Фахівець-психолог має працювати в чотирьох напрямках: в межах психологічного усунення загроз порушення психологічного благополуччя та забезпечення емоційного комфорту, врівноваженості та впевненості[2].

Враховуючи, що однією з базових цінностей в житті людини є безпека, то робота фахівця першочергово має бути спрямована на досягнення стану спокою та підсилення рівня безпеки серед дітей зазначеної категорії. Наша свідомість наповнює зміст значення терміну «безпека» багатомірністю – диференціюється на загрози фізичного існування, загрози психологічного благополуччя і загрози соціальної ізоляції [1].

Психологи рекомендують, не зважаючи на складні обставини війни, варто пояснювати дітям у доступній формі щодо подій, які відбуваються навколо, сприяти формуванню у дітей реального сприйняття світу, заспокоювати їх, запевняти у тому, що ворог зазнає поразки і незабаром усі повернемося до мирного життя[3, 7].

Над вирішенням цієї проблеми працюють наукові співробітники лабораторії психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи, які організували наукові експериментальні майданчики на базі Інклюзивно-ресурсних центрів. Науковці беруть участь у розробці різного контенту для підтримки, як дітей з інтелектуальними порушеннями, так і для фахівців, які працюють з такими

дітьми наразі, використовуючи різні форми навчання (очну, дистанційну, змішану). А також реалізують заходи практичного спрямування з внутрішньо переміщеними сім'ями [3, 7, 8].

Консультаціями та порадами батькам дітей з особливими освітніми потребами, які потребують підтримки та допомоги, допомагають співробітниками відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка. На підтримку та екстрену допомогу дітям з ООП розроблено пам'ятки рекомендаційного характеру, які містять певний алгоритм дій при стресі чи інших нервово-психічних розладах у дітей з особливими освітніми потребами. Пам'ятки містять певні алгоритми, як діяти в тій чи ситуації та надати допомогу, яку потребують діти та підлітки. На вебсторінці відділу постійно викладається корисний та цікавий матеріал для дітей з порушеннями інтелектуального різного віку, в тому числі, із особливими освітніми потребами для можливості дорослим заспокоїти дітей, створити психологічний комфорт [4, 5].

На місцях фахівці Інклюзивно-ресурсні центри, які згідно з чинним законодавством покликані вирішувати питання психологічного супроводу цієї категорії дітей, вирішують проблеми щодо отримання корекційних послуг дітьми з інтелектуальними порушеннями з внутрішньо переміщених сімей, та ситуативно реагують на різні обставини пов'язані зі значним потоком сімей з місць, де ведуться активні бойові дії в Україні. Однак у роботі цих Центрів виникають нормативні колізії, оскільки вони мають обслуговувати дітей з визначеної території проживання, а якщо звертаються батьки з інших громад, то звідти надходять кошти за їхнє обслуговування. Питання мало б бути вирішеним за умови внесення змін до Положення про Інклюзивно-ресурсні центри. Також місцеві фахівці мають значне навантаження по кількості охоплення місцевих дітей і не можуть змінити графік роботи. Питання можливо вирішити лише за умови введення додаткових ставок психологів та корекційних педагогів в установі, що також – неможливо [3].

Питання фактичної допомоги вирішується завдяки залученню психологів з вузько спрямованих громадських організацій, які до початку воєнного стану надавали послуги психологічного змісту дітям з синдромом Дауна, з розладами по аутистичному спектру та ін., та волонтерів-психологів.

Однак, враховуючи кількість внутрішньо переміщених сімей, наприклад у Вінницькій області зареєстровано 170 тис осіб, з них 51 тис діти – забезпеченість психологічною підтримкою дітей з інтелектуальними порушеннями залишається невирішеною і, швидше за все, – не напрацьовується механізм реалізації цієї допомоги. Маємо діючу практику збору та фіксації соціально-психологічних потреб цієї категорії осіб, що накопичуються і відкладаються на певний час,

оскільки маємо певні труднощі в їх забезпеченні, однак не враховується те, що система потреб, які задовольняє людина є ієрархічною і динамічною системою, яка не є лінійною системою, а є своєрідною індивідуальною особливістю людини, що зумовлена змінливими умовами життя і діяльності.

Таким чином, не втрачає своєї актуальності соціальне замовлення на надання психологічної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій. Соціально-економічні зміни в країні вимагають від кожного фахівця-психолога не пасивно очікувальної суто виконавчої позиції, а випереджального діяльнісного підходу, спрямованого на якнайширшу реалізацію в локальних масштабах системи психологічної підтримки дітей з інтелектуальними порушеннями, досвід якої в майбутньому поширюватиметься на національному рівні. Як бачимо, наука йде на випередження вирішення першочергових питань завдяки наявному науковому потенціалу якісних та професійних кадрів. При цьому, практика – вимагає законодавчих змін та офіційної появи додаткових фахівців на місцевому рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акімова Л. Н. Стратегии формирования личностной защищенности при оказании психологической помощи. Психологія професійної безпеки: технології конструктивного самозбереження особистості: кол. моногр. / О. Лазорко, Ж. Вірна, Л. Акімова [та ін.]; за заг. ред. Ж. Вірної. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. С. 50-72.
2. Іванашко О., Вірна Ж. та Сіпко Л. Психологічні показники емоційної безпеки батьків дітей з особливими потребами. *Психологічні перспективи*. 2022. № 39 (травень). URL:<https://doi.org/10.29038/2227-1376-2022-39-iva>.
3. Каменщук Т.Д. Сучасні підходи у державній політиці до питання навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип.44. Т.2. С.55-59. URL:
http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/44/part_2/11.pdf
4. Порадник батькам: практичні рекомендації під час дистанційного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями / навчально-методичний посібник / О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко, С.В. Трикоз, І.В. Бобренко, О.І. Мякушко, І.В. Сухіна. За заг. ред. О.В. Чеботарьової. К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. 154 с.
5. Чеботарьова О. В. Учні початкових класів із порушеннями інтелектуального розвитку: навчання та розвиток: навчально-методичний посібник / О.В. Чеботарьова, І. В. Гладченко. Харків: Вид-во «Ранок», 2020. 128 с.
6. Трикоз С.В. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку / С.В. Трикоз, Г. О. Блеч. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 40 с.
7. Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями/навчально-методичний посібник / авт.: О. В. Чеботарьова,

Г. О. Блеч, І. В. Гладченко, С. В. Трикоз, І.В. Сухіна, Н. А. Ярмола. За наук. ред. О.В. Чеботарьової. К., ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2018. 123 с. 8. Групові форми роботи в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (досвід упровадження) / [авт. кол. В. В. Байдик, Ю. С. Бондарук, Ю. П. Гопкало, Т.Б. Гніда, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, І. І. Ткачук]; заг. ред. В. Г. Панка, І. І. Ткачук. Київ: Ніка-Центр, 2020. 122 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/723324/1/posibnyk-grupovi-formy.pdf>

9. Психолого-педагогічні засади технологій супроводу дітей з особливими освітніми потребами у процесі їх соціальної інтеграції: кол. монографія / авт. кол.: Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, Т. Д. Каменщук, А. Г. Обухівська, Г. В. Якимчук; наук. ред. А. Г. Обухівська, Т. Д. Ілляшенко. Київ: Ніка-Центр, 2020. 113 с.

УДК 159.923.2

Меднікова Г.І.

*кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри психології
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди*

Колісник М.

*аспірант кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнський національний університет*

СТРУКТУРА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ІЗ РІЗНОЮ ВИРАЖЕНІСТЮ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИХ ЖИТТЄВИХ СМИСЛІВ

Зміни у всіх сферах життя суспільства через початок військових дій на території України вимагають від представників всіх верств населення постійно адаптуватися до нових умов, що призводить до додаткових стресових перевантажень. Водночас у складних сучасних умовах люди схильні знаходити нові екзистенціальні смисли свого життя, фокусуватися на неминущих цінностях, що сприяє духовній трансформації, послабленню впливу на особистість негативних зовнішніх чинників [1].

Метою нашого дослідження стало визначення специфіки структури ціннісної сфери особистості студентів із різною вираженістю екзистенціальних життєвих смислів. Дослідження проводилося за допомогою «Методики вивчення ціннісних орієнтацій» М. Рокіча в адаптації Д.О. Леонтєва. При математико-статистичній обробці даних використано кореляційний аналіз за методом Пірсона.

У дослідженні брали участь 120 студентів ХНПУ імені Г. С. Сковороди. На етапі формування вибірки дослідження із використанням методики